

Mirogoj: odraz (ne)brige živih o gradu mrtvih

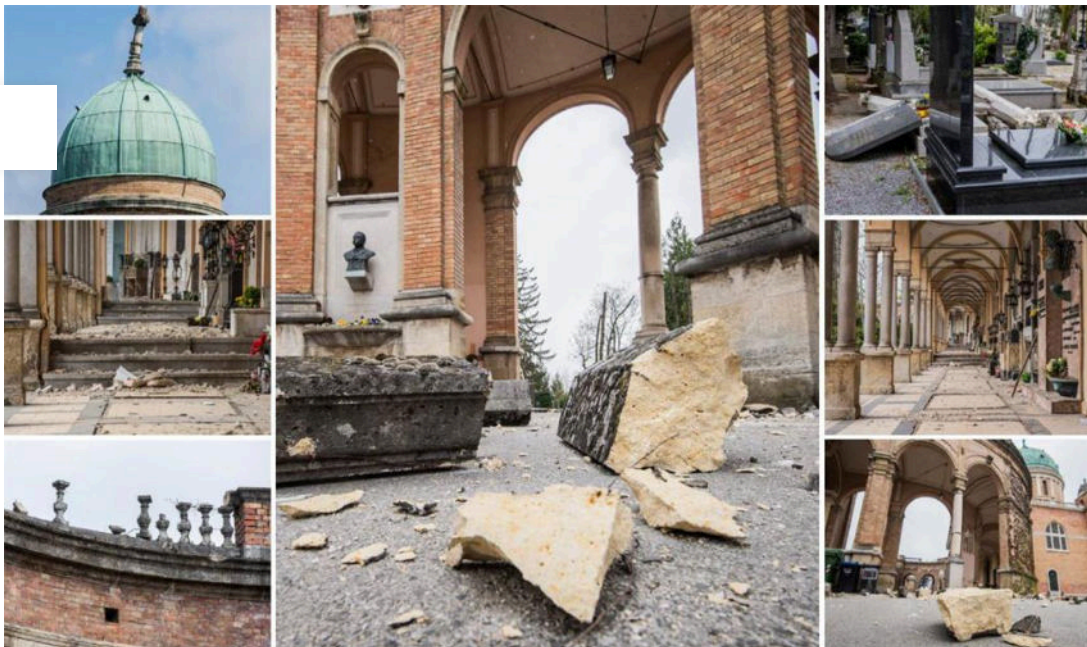
4. studenoga 2024.

Nakon što se velik dio energije i vremena očito moralo potrošiti na obnovu unutar sustava Holdingove podružnice Gradskih groblja, nadajmo se da će se konačno usmjeriti na obnovu mirogojskih arkada i crkve – spomenika kulture nulte kategorije. Planira se i izgradnja novih južnih arkada, odnosno konačno ostvarenje zamisli Hermana Bolléa.

Treba li obnavljati počivališta za mrtve, ako još ni sve kuće za žive nisu obnovljene? Na to pitanje, čini se, još uvijek nema siguran odgovor ni uprava Gradskih groblja Zagreb, podružnice Zagrebačkog holdinga, s obzirom na to da je stanje najpoznatijega zagrebačkoga groblja Mirogoja i danas gotovo jednako stanju u kakvom ga je ostavio potres prije četiri i pol godine.

Nakon tog strašnog 22. ožujka 2020. uklonjeni su komadi kamenja, cigli i žbuke, koji su pali s arkada i s dijelova crkve Krista Kralja. Arkade i crkva su ograđeni i zabranjen im je pristup radi sigurnosti posjetitelja, postavljene su zaštitne drvene nadstrešnice za prolaz ispred crkve i oko nje, skinute su zatim i četiri ugaone kupole s crkve, kojima je prijetilo urušavanje. Zabranjeno je parkiranje uza vanjski zid arkada. Vlasnici oštećenih grobova uglavnom su popravili svoje spomenike i nadgrobne ploče, ali još uvijek ima i grobova na kojima su popucale ploče i srušeni dijelovi spomenika ostali zamrznuti u vremenu, možda zbog financijske nemoći vlasnika, zaborava, nemara ili tko zna kojih razloga.

Na Mirogoju traju radovi na obnovi asfalta i rekonstrukciji vodovoda i kanalizacije, a obnavlja se i mrtvačnica. No, konstrukcijska obnova arkada i mirogojske crkve još nije počela.

Mirogoj neposredno nakon potresa 22. ožujka 2020.; preuzeto sa stranice Zagrebačkog holdinga zgh.hr

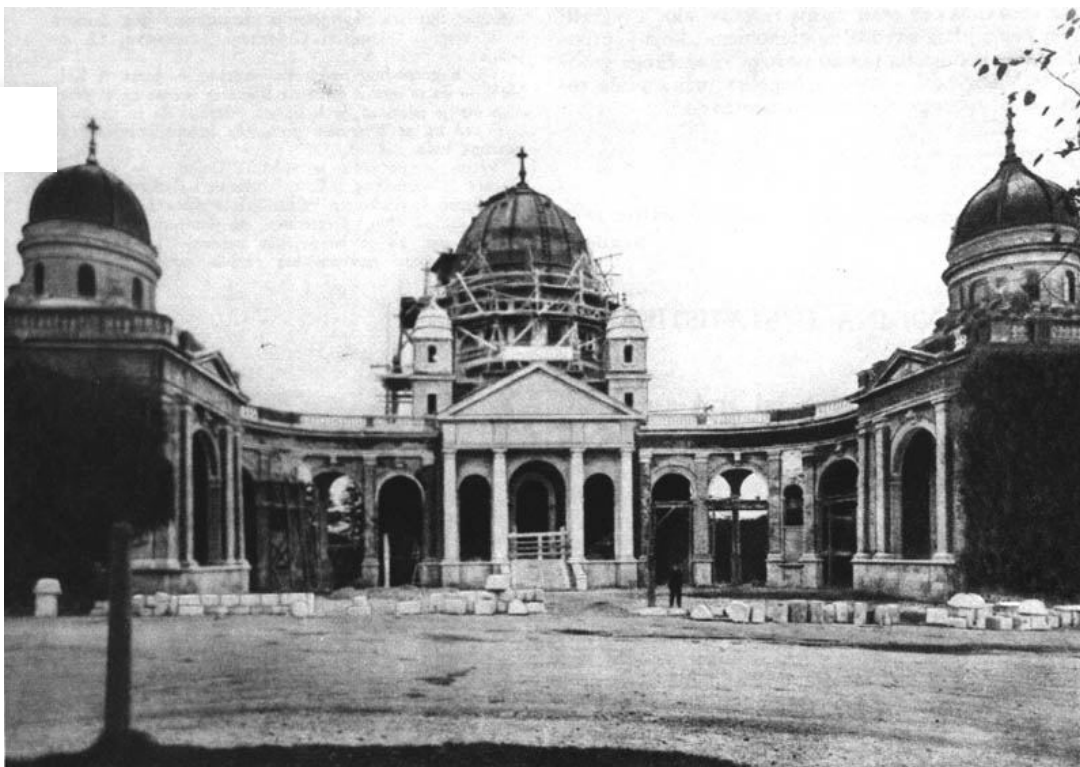
NAJVAŽNIJA HRVATSKA GRADITELJSKA BAŠTINA KASNOG HISTORICIZMA, SPOMENIK KULTURE NULTE KATEGORIJE

Mirogoj nije samo groblje. Najvažnija hrvatska graditeljska baština kasnog historicizma, izgrađene potkraj 19. stoljeća u stilu talijanske neorenesanse, arkade sa crkvom Krista Kralja spomenik su kulture nulte kategorije. Cijelo je groblje muzej na otvorenom, prožet vrhunskim djelima arhitekture, graditeljstva i kiparstva, poput djela Ivana Meštrovića, Antuna Augustinčića, Roberta Frangeša-Mihanovića, Ivana Rendića, Vanje Radauša. Manje ili više usklađene s povijesnim ozračjem su i brojne suvremene spomeničke forme, djela poznatih arhitekata, skulptora ili majstora klesara.

Osim pijeteta prema umrlima, šetnja Mirogojem izaziva i ponos i sjećanje na povijest Hrvatske jer na tom su groblju pokopane brojne poznate osobe koje su ostavile trag u politici, znanosti, umjetnosti, književnosti, prosvjeti, gospodarstvu, sportu od 19. do kraja 20. stoljeća. Među njima su, dakako, i imena iz novije povijesti, poput Franje Tuđmana, te nažalost sve više onih koji polako popunjavaju novu Aleju zaslužnih građana...

U arkadama, osim bogatih zagrebačkih tvorničara, trgovaca, bankara i graditelja iz zadnjih desetljeća 19. i prvog desetljeća 20. stoljeća, koji su u njima kupovali obiteljske grobnice, pokopani su, primjerice, i Ljudevit Gaj, Stanko Vraz, Ivan Mažuranić, grof Janko Drašković, Stjepan Radić, Petar Preradović... A da bi grobovi u arkadama bili dostupni i srednjim slojevima građanstva, na inicijativu gradske vlasti tijekom prva tri desetljeća 20. stoljeća sagrađene su i tzv. male arkade u kojima danas iščitavamo poznata imena književnika, glumaca, povjesničara, profesora...

MIROGOJ JE OTVOREN 1. STUDENOGA 1876.; GLAVNE ARKADE GRAĐENE SU OD 1879. DO 1917., MALE ARKADE DO 1933., MRTVAČNICA OD 1884. DO 1886., A CRKVA KRISTA KRALJA OD 1927. DO 1929.

Gradnja crkve Krista Kralja; preuzeto sa stranice gradskagroblja.hr

Skupno groblje za pripadnike katoličke, pravoslavne, protestantske i židovske vjeroispovijesti u Zagrebu otvoreno je 1. studenoga 1876. na zemljištu na kojem je Ljudevit Gaj imao ljetnikovac Mirogoj. Gradska je općina 1873. na dražbi kupila Gajevo imanje godinu dana nakon njegove smrti, vodeći se potrebom da uredi središnje gradsko groblje prema zdravstvenim standardima. Uza sve puteve na otvorenom dijelu groblja zasađeni su drvore lipa, javora, smreka i divljeg kestena.

Do tada su Zagrepčani pokapani na Jurjevskom i Rokovom groblju, židovskom, Iličkom pravoslavnom i na groblju Svetog Duha. Kad je otvoren Mirogoj, ostala groblja postupno su zatvorena, a posmrtni ostaci pokojnika preseljeni na novo groblje. S Jurjevskog su groblja, primjerice, preneseni posmrtni ostaci Ljudevita Gaja i 1885. pokopani u arkadama, a zajednička grobnica srpanjskim žrtvama sa spomenikom u obliku lava koji spava preseljena je na Mirogoj pokraj središnjega križa. S Rokovoga groblja preneseni su u mirogojske arkade posmrtni ostaci Vatroslava Lisinskog, a sa pravoslavnog Iličkog groblja, među ostalima, književnika Dimitrija Demetra.

Projektiranje novoga groblja povjereno je Hermanu Bolléu koji je 1879. započeo gradnju veličanstvenih arkada koje su dovršene tek 1917. Bollé je arkadama i paviljonima namjeravao okružiti cijeli prostor groblja s crkvom u središnjem dijelu, ali to do danas nije ostvareno zbog vječnog nedostatka novca za takav graditeljski pothvat.

No, izgrađene glavne zapadne arkade, zatim i tzv. male arkade koje su se na sjevernoj strani postupno gradile do 1933., remek-djelo su srednjoeuropskoga historicističkoga graditeljstva.

Mrtvačnica na Mirogoju, sagrađena 1886., sada se obnavlja; preuzeto sa stranice gradskagroblja.hr

Arhitekt Herman Bollé umro je 1926. i nije dočekaao završetak gradnje centralne građevine koja spaja sjeverne i zapadne arkade – crkve Krista Kralja. U svojem nacrtu, uz prijedlog da se crkva uvuče u prostor groblja, Bollé je dodao arkade u obliku potkove koje spajaju crkvu s glavnim arkadama, a ispred crkve oblikovao je mali trg. Međutim, zbog nedostatka novca, gradnja crkve počela je tek 1927. i dovršio ju je 1929. Bolléov suradnik Vinko Rauscher.

Bollé je projektirao i pravoslavnu kapelu na Mirogoju, izgrađenu 1891., te mrtvačnicu, stilski ujednačenu s arkadama, koja je građena od 1884. do 1886. u odvojenom šumarku sjeverozapadno od glavnog ulaza u groblje.

ARKADE ZADNJI PUT OBNAVLJANE 1963., PA JE POTRES DUGOGODIŠNJU NEBRIGU STAVIO NA NAPLATU

Kao i velik dio Donjega grada, i mirogojske su arkade nažalost bile iznimno zapuštene, pa je potres 2020. dugogodišnju nebrigu stavio na naplatu. Zadnji put su arkade obnavljane od 1963. do 1971., kad su restaurirane kupole, promijenjene pokrovne ploče i drvena krovništa te popravljene stepenice. Sveobuhvatna konstrukcijska obnova nije ni planirana, pouzdajući se valjda u čvrstoću Bolléove gradnje koja je bez znatnih oštećenja izdržala veliki potres u Zagrebu 1880. No, iako su kupole arkada već u to doba građene s armirano-betonskom konstrukcijom, u vrijeme potresa 1880. sagrađen je tek prvi paviljon sa četiri polja, a crkva se počela graditi 40 godina poslije.

Glavni materijal arkada je opeka, a podnožja, vijenci i neki ukrasi na pročelju su od kamena. Stoga ne iznenađuje da je potres od 5,5 stupnjeva prouzročio golemu štetu. Znatno su oštećeni dijelovi balustrada na krovovima arkada i paviljona. Kameni dijelovi su pri padu razbili dio stepeništa. Pukotine su na kupolama, svodovima i lukovima, popadali su dijelovi žbuke, a najviše je oštećen sjeverni dio tzv. malih arkada. Srećom, nadgrobni spomenici u arkadama nisu pretrpjeli velika oštećenja, ali su oštećeni brojni spomenici na otvorenom dijelu groblja.

Oštećeni grobovi i spomenici na Mirogoju, ožujak 2020.; snimila D. Kučinić

Crkva Krista Kralja, građena djelomično od armiranog betona i obnovljena nedugo prije potresa, isplatila je svoja ulaganja, pa nije statički ugrožena. Najviše su oštećeni ugaoni tornjevi s malim kupolama, a na paviljonu Prvostolnog kaptola u potresu se nakrivio križ na vrhu kupole.

Ni druga najveća sakralna građevina na Mirogoju – pravoslavna kapela svetih Petra i Pavla nije jako oštećena, unatoč vidljivim pukotinama na lukovima koji drže kupolu i na zidovima, no svakako joj je nužna cjelovita obnova.

UMJESTO NA POČETAK OBNOVE, ENERGIJA I VRIJEME UTROŠENI SU NA RASPETLJAVANJE JOŠ JEDNE HRVATSKE PRIČE O KORUPCIJI

Ministarstvo kulture i medija predložilo je kompleks groblja Mirogoj u program obnove Europe Nostre, europskog saveza nevladinih organizacija civilnog društva, posvećenog očuvanju i promociji kulturne i prirodne baštine. Europa Nostra s partnerskim Institutom Europske investicijske banke objavila je 8. travnja 2021. sedam najugroženijih spomenika i lokaliteta kulturne baštine u Europi, među kojima je i zagrebački Mirogoj.

Holdingova podružnica Gradska groblja prijavila je obnovu mirogojskih arkada i crkve Krista Kralja na natječaj za bespovratno financiranje iz programa za provedbu mjera zaštite kulturne baštine oštećene u potresu, koji je raspisalo Ministarstvo kulture i medija.

I zatim je sve stalo. Umjesto na početak obnove, energija i vrijeme utrošeni su na raspetljavanje još jedne hrvatske priče o korupciji...

Naime, godinu dana nakon potresa uhićen je tadašnji direktor Gradskih groblja Patrik Šegota zbog namještanja poslova obnove groblja građevinskom poduzetniku Nenadu Bukovcu (koji je tjedan dana prije uhićenja počinio samoubojstvo). Ni imenovanje sljedećeg direktora Roka Gruje nije prošlo čisto, budući da ga je bivši direktor Šegota zaposlio ne poštujući pravilnik za to radno mjesto.

Početkom 2022. voditeljem podružnice Gradska groblja imenovan je Igor Rađenović, poznati donkihotovski borac protiv korupcije. Pa nakon što se velik dio energije i vremena očito moralo potrošiti na obnovu unutar sustava, nadajmo se da će se sada konačno usmjeriti na obnovu Mirogoja, dakako uz pomoć gradske uprave, Ministarstva

kulture, Zavoda za zaštitu spomenika, Instituta za povijest umjetnosti i drugih institucija.

IOVA ARKADA I CRKVE KRISTA KRALJA DO 2034. GODINE; PLANIRA SE I IZGRADNJA NOVIH JUŽNIH ARKADA

U međuvremenu je Grad Zagreb krajem 2023. objavio javni natječaj za izradu idejnog, glavnog i izvedbenog projekta sanacije mirogojskih arkada i crkve Krista Kralja te za vođenje projekta njihove obnove. Samo izrada dokumentacije koštat će otprilike milijun eura, a radovi na obnovi – kad jednom napokon počnu – procijenjeni su na više od 13 milijuna eura. U medijima se sramežljivo pojavila i godina kad bismo mogli dočekati obnovljeni Mirogoj: 2034.

Nacrt novih južnih arkada prema projektu Marijana Hržića; preuzeto sa stranice gradskagroblja.hr

Usporedno s obnovom, planira se i izgradnja južnih arkada, odnosno konačno ostvarenje Bolléove zamisli o ograđivanju cijelog prostora groblja. Projekt je povjeren zagrebačkom arhitektu Marijanu Hrziću, projektantu krematorija otvorenog 1985. i kolumbarijskog zida od opeke između Mirogoja i Remetske ceste.

Kilometar duge nove arkade oblikovat će južnu granicu Mirogoja. S unutrašnje strane zida bit će kolumbarijske niše za urne, a u arkadama grobnice. Fasada od opeke odgovarat će stilu starih arkada, a posadit će se i bršljan. Nove arkade ipak će nositi obilježja 21. stoljeća: stropove od montažnih elemenata, umjesto kupola na ulazima u arkade dvoetažne kolumbarijske dvorane sa staklenim stijenama, stupove od armiranog betona sa sjeverne strane.

Najavljeni početak gradnje južnih arkada 2022. godine nije se dogodio. No, Mirogoj je tijekom svoje gotovo 150-godišnje povijesti jako dobro naučio strpljivo čekati...

Napisala: Diana Kučinić

Naslovna fotografija: Glavni ulaz na Mirogoj 1970-ih godina, dio naslovnice fotomonografije „Mirogoj Zagreb 1873.-1973.“, izdavač GZH Zagreb, 1974.

Tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa za poticanje novinarske izvrsnosti.

